

Кабан дикий - хвіст великий

Іван Андрусяк

Розділ перший, у якому наші герої п'ють найсмачніший у світі чай, а ми тим часом дізнаємося про те, чому татові не можна читати буквар

Тато — сміхотунчик.

Точнісінько як Стефа.

Звісно, мама, сестричка і навіть хом'ячок Свирид Петрович — теж сміхотунчики, але з татом їм не тягатися.

Адже тато — сміхотунчик буркотливий!

Саме так: буркотливий — бо коли глянути збоку, то здається, що він усе буркоче й буркоче, мов чимось незадоволений. Попросиш його про що-небудь — ну, хоч би телевизор на режим прийому дивіди перемкнути чи банку улюбленого персикового компоту відкрити, — а він так серйозно гляне, мовби з туману, і скаже:

— Та ніколи в житті! Нізащо в світі! Щоб я ото вставав з-за комп'ютера і виконував якісь дитячі забаганки... Не діждетесь!

Гадаєте, він серйозно?

Звісно, ні!

Пожартує отак трохи з ду-у-уже поважним виглядом, а тоді таки відірветься від свого комп'ютера і зробить те, що попросиш. Та ще й хитро так підморгне при цьому — знай, мовляв, наших...

Саме тому він і є — сміхотунчик буркотливий!

Тоді як Стефа — сміхотунчик пустотливий, мама — хороший, Ліза — страшенно дорослий, а Свирид Петрович — сміхотунчик сонний.

Це така рослинна класифікація, старші дітки схожу вчать на уроках природознавства. Ліза вже вчить, а ось Стефа ще ні. Стефа щойно в перший клас пішла, а в першому класі природознавство чомусь не вивчають.

Стефіні підручники тато називає підніжниками. Бо Стефа ще не навчилася до пуття давати їм раду, і вони частенько в неї на підлозі біля ліжка валяються. Під ногами, себто.

Ну, але то нічого... Навчиться. Доки до природознавства дійде — неодмінно! Бо дуже хочеться Стефі, щоб у неї урок природознавства був. Так хочеться, що вона вже майже половину Лізиного підручника по складах прочитала.

Хоча татові чомусь здається, що це не так завдяки власне природознавству, як учительці. Природничці, себто. Новенькій Лізиній класній керівниці. Стефа чомусь до неї більше тягнеться, ніж до своєї першої вчительки... Аж дивно! Та й природничка їй відповідає взаємністю. Вони навіть на перервах іноді зустрічаються і шепочуться про щось! А коли тато з мамою зайняті й Лізі випадає самій Стефу зі школи забирати — о, тоді з Марією Іванівною вони обов'язково у шкільному дворі зустрітися мусять...

Марія Іванівна — це і є та природничка. Але її діти так лише на уроці називають. А

позаочі — Чакалкою!

Ні, це не прізвисько. Прізвиська їй можна не придумувати, бо прізвище в неї сотні прізвиськ вартує. Чакалка — це вам не абищо! Чакалка — це Чакалка, і все тут. І в Стефи з нею нещодавно одна цікава пригода була... (Яка саме — читай у повісті "Стефа і її Чакалка" — Автор.)

...Ну, але про Чакалку згодом.

Спершу про тата.

Сьогодні він — особливо буркотливий, бо сьогодні його черга Стефу зі школи забирати.

Це означає, що сьогодні він мусить утекти з роботи.

А робота буде за ним бігти аж до метро, ловити його за полу куртки чи за ремінь сумки і кричати навздогін:

— Ой, куди ж ти, Іване! На кого ж ти мене покидаєш? Хто мене тепер усю переробить? Вернися, Іване! Ану, негайно вернися!

Але тато, ясна річ, не вернеться. Бо що важливіше — Стефа чи робота? І не кажіть! Він ухилиться від роботи, а тоді прудко забіжить у підземку, тицьне наперед приготовлений жетончик у пащу крокодила, який живе в турнікеті, і поки той крокодил пережовуватиме синій круглячок, тато вже буде аж ген на ескалаторі чемненько собі повзти вниз, до потяга.

А робота налякається крокодила і вернеться, сумненька, назад в офіс. Щоправда, недовго вона сумуватиме — тато ж частину її все одно у своїй улюбленій сумці для ноутбука додому приніс...

Та вдома сьогодні теж не до роботи. Смакоту треба приготувати, дочок нагодувати, зі Стефою уроки зробити, з Лізою задачі з математики порозв'язувати — хай їм грець, тим задачам, які ж бо складніші... Як тут не станеш буркотливим?!

Одне слово, аж увечері, коли прийде з роботи мама, і коли всі повечеряють — отоді, нарешті, можна й розслабитися. Бо тоді настає час для чаю, і можна спокійно посидіти всім разом і поговорити про те, що сталося за день і як із цим боротися...

...Щоправда, з отим капосним чаєм завжди якась морока. Виявляється, він не просто собі чай, а ціла історія, причому для кожного — своя.

Хоча Ліза й Стефа не розуміють, навіщо з цього робити історії. Подумаєш, чай! Велике цабе! Звичайний собі чай — як ото мовиться, чай-звичай. Для них він смачний тоді, коли в горнятку покласти зо п'ять ложечок цукру, а крім того, щоб до чаю було багато цукерок чи принаймні по шматочку тортика. І краще, щоби він трохи охолонув, бо гарячий не можна пити з трубочки — не тому, що мама й тато не дозволяють, а тому, що боляче обпікає горло.

Зате для мами чай — смакота. Особливо якщо він зелений, і цукру в ньому нема ні грама. Коли він заварюється, в горнятку рясно плавають чайніки, які тато називає смішними гуцульськими словами: ломажже, патики, штирпаки, гліже, ріще*! Але мама на це не зважає. Вона сміється і п'є — їй із ломажжем дужче смакує.

А ось для тата чай — гидота. Однаково, який саме: чорний, зелений, білий чи сіро-

буро-малиновий. Тато визнає лише каву. Причому не будь-яку, а власноруч заварену. І заварює він її таку, від якої очі на лоба лізуть. Стефа якось сьорбнула з татового горнятка, скривилася й визнала: справді лізуть! Але не татові — у нього вони від самого запаху кави блаженно заковчуються... А від чаю хіба хмурніють і звужуються. Не лише тому, що в ньому плавають штирпаки, — чай із пакетика тато не визнає точнісінько так само. Ба більше: він кумедно морщить носа і кривить губи навіть тоді, коли застудиться і мусить пити гарячий чай із медом та лимоном, щоби не кашляти.

— Ну як можна сьорбати це джюрбило* щодня, та ще й робити вигляд, ніби воно комусь смакує, — каже в такі хвилини тато. — Це однаково, що пити муст* або млаку*! Ні, в людей абсолютно немає смаку... Це ж напій диких варварів! Тубільців! А справжні європейці п'ють тільки каву!

— Ага, особливо англійці, — пирскає на це сміхом мама й лукаво підморгує дівчаткам. І Ліза й Стефа регочуть, адже про пристрасть англійців до чаю знають навіть вони.

Ні, тато теж про це знає — просто він любить, коли його дівчатка сміються...

Та все ж, хоч би скільки тато нахвалював каву, існує в природі чай, до якого небайдужий навіть тато. Насправді ніякий це, звісно, не чай, а гербата — трав'яний напій зі справжньої м'яти, та ще й з нагідками, або з гілочками малини чи смородини, або з листочками полуниці чи вишні. А головне, що все це власноруч зібране на бабусиному городі та в бабусиному садку. Куди заморському чаєві до такої смакоти!

Отож, коли гербатка запарилась і вже розлита по горнятках, мама й запитує:

— А ви не забули, що скоро осінні канікули? У декого, між іншим, перші в житті! Що робити будемо?

— Подивлюся завтра в інтернеті, що нового в театрах, — каже тато. — Чи, може, їх у село до бабусі відвезти...

— Ні, ми в похід хочемо, — проситься Ліза.

— У який ще похід?

— Та тут Чакалка, наша класна керівничка, організовує похід осіннім лісом! Із ночівлею! І просила вас переказати, щоб ви не лише мене, а й Стефу відпустили.

— Який може бути похід у такий час? Та ще й із ночівлею! — обурюється мама. — Листопад надворі! Що та ваша Чакалка собі думає? Позастуджуєтеся ще...

— Ні-ні, — пояснює Стефа, — ночівля у нас буде в домі лісника, а назад приїдемо другого дня автобусом. І щоб не застудитися, треба взяти з собою термос із гарячим чаєм і теплі шкарпетки...

— Та й не так і холодно зараз. І прогноз похолодання не обіцяє, — додає тато. Видно, з ним дівчата вже про все домовилися.

— А ти, Стефочко, перш ніж про похід думати, краще скажи, чи "молодця" сьогодні принесла, чи знову "старайся"? — запитує мама.

У першому класі оцінок не ставлять, то вчителька "молодцами" та "старайсями" викручується.

— Принесла! Аж два "молодці"!

— З фізкультури і музики?

— А як ти вгадала?! — дивується Стефа.

— Ну, це неважко. Це ж не читання.

— А з читання я завтра принесу.

— Та невже?

— Принесу-принесу! Ми з татом усе-все прочитали, і я навчилася. І те, що додому було задане, й навіть те, що завтра в школі будемо читати.

Ліза на це пирснула сміхом у горнятко з чаєм, а в тата в очах застрибали бісики.

Мама здивовано глянула спершу на тата, потім на Лізу й мовила до Стефи:

— Ану, неси букваря і прочитай мені, що там такого смішного вам задавали.

— Можна й не нести! — задоволено скрикнула Стефа. — Я й так пам'ятаю!

І продекламувала:

Іван і Ліна ловили линів.

Іван наловив линів.

А Ліна?

Ліна не наловила.

"Блін, Ліно, тобі лінь!"

(Цей і наступний тексти — майже дослівні цитати з букваря, справжнього підручника для першокласника. Тато лише трішечки "підправив" їх у кінці, щоб вийшло смішно. І щоб дяді й тьоті, які пишуть підручники, мали над чим задуматися... — Автор.)

Очі в мамі полізли на лоба. Стефа, Ліза й тато давилися сміхом.

— "Блін", ясна річ, неправильно, але ж звучить красиво, — пересміявшись, пояснив тато.

Мама скрушно похитала головою й мовила:

— Це, я так розумію, домашнє завдання. А що ж тоді ви завтра в класі читатимете?

Стефа продекламувала знову:

Ось нива.

На ниві колосся.

Іван вивів "Ниву" на ниву.

"Нива" на ниві заглухла.

"Трах-тарарах, — сказав Іван. — Галіма "Нива"! Куплю "Джон Дір".

— Та-а-ак, — глибокодумно мовила мама. — Я все зрозуміла.

— Що? Що зрозуміла? — наперебій запитали дівчатка.

— Нашому татові не можна читати буквар. Він до такої розумної книжки ще не доріс...

СЛОВНИЧОК НЕЗРОЗУМІЛИХ СЛІВ,

позначених у тексті зірочками:

ломажже — хмиз, патики — палиці, штирпаки — настовбурчені гілки, гліже — колючі гілки, ріще — дрова;

джюрбило — рідина, муст — гноївка, млака — болотиста місцина.

Усе це — справжні колоритні гуцульські слова, які свідчать про багатство нашої мови. — Автор.

Розділ другий,

де Ліза й Костик отримують капосні дванадцятки, а ми тим часом дізнаємося про те, що буває від великого кохання

Стефа й не підозрювала, що ліс пізньої осені може бути аж таким цікавим.

Проминувши велику галявину, де було багато шипшини, наткнулися на присадкуватого дуба. Кора на ньому була з одного боку мов здерта — від коріння й метра на півтора над землею. Причому якимось дивно здерта — не одразу, а так, ніби її зчісували потроху протягом багатьох років і посередині відполірували деревину до блиску. Видно було, що востаннє полірували зовсім недавно. А до того ж опале листя під дубом було добряче зворохоблене й навіть земля де-не-де порита.

Діти, може б, і не звернули на це уваги, якби Чакалка не зупинилася під тим дубом, уважно розглядаючи сліди на стовбурі, а тоді задоволено мовила:

— Нумо, хто відгадає, що це за дерево, той отримає першу в новій чверті дванадцятку.

— Та дуб же! — хором одізувалися майже всі учні, здивовано обступивши вчительку.

— Я не про це запитую. Він не простий собі дуб, а унікальний. От тільки чим унікальний?

— Цими подряпинами, — знайшлася староста Анька Тимошенко.

— Еге ж.. А хто їх залишив? І головне — навіщо?

Діти задумалися.

— Я знаю! Я знаю! — вискочив нарешті Максим Заєць. — Тут їхав трактор і не вписався в поворот.

Діти зареготали.

— І так двадцять разів, — додала Ксеня Вовк.

— А ще версії є? — усміхнулася Чакалка.

— Інопланетяни невдало приземлилися, — хапався за живіт зо сміху Костик Дністровий. — Або бетмен літав-літав, і долітався...

— Ага, а тоді лебідку до дуба чіпляв, щоб сам себе з хачів витягти, — не вгавав Максим.

— Ні, то хтось роги чухав, — продовжив Костик. — Великий такий... лось!

І роги в нього триметрові!

І тут він приклав собі до голови розчепірені п'ятірні, імітуючи сохаті лосячі роги, й кинувся чухати їх об Лізу, яка стояла поруч нього.

— Краще вже не лось, а кабаняра,

такий як ти! — обурилася Ліза й з усієї сили відіпхнула Костика. Той, відскакуючи, наступив на ногу Максимові й отримав від нього кулаком по плечах. У цей час так само кулаком по плечах отримав і Максим — замахуючись, він зачепив Ксеню Вовк, і вона теж дала здачі...

Цей обмін стусанами тривав би ще довго, якби Чакалка раптом не сказала:

— Правильно, Лізо. Хоч я й сумніваюся, що така відповідь заслуговує на обіцяну оцінку.

Усі здивовано витріщилися на вчительку. Ну, бо що такого сказала Ліза? Обізвала Костика кабанярою — чи ж уперше? І взагалі: до чого тут дуб із подертою корою?

— Ну, але якщо вже я обіцяла, то відмовлятися від своїх слів негоже, — правила далі Чакалка. — Маєш, Лізо, дванадцятку авансом.

— За що?! — обурився Костик.

— Звісно, Костику, не за обзивання, а за правильну відповідь, хай і мимо-вільну. Річ у тому, що свої знаки на цьому дереві залишили не інопланетяни, не трансформери, не бетмени і навіть не лосі, а щонайсправжнісінькі дикі кабани. А цей дуб для них — і ростомір, і дошка оголошень.

— Як це? — заслухалися діти, миттю забувши про бігання й штовханину.

— Дуже просто. Насамперед, цей дуб є межовим знаком. Він позначає межі території, на якій живе й харчується стадо диких свиней. Їхня територія дуже велика — десятки квадратних кілометрів. І довкола на всіх головних стежках, які ведуть на цю територію, є такі межові знаки. Стадо підходить до такого дерева, і кожна свиня, від найменшого поросятка до найголовнішого кабана, їхнього вожака, мусить почухатися об нього й залишити на ньому свій запах. Тому для кожного, хто заходить у ліс, цей дуб — як дошка оголошень, на якій написано: тут мешкає стадо диких свиней, так що краще йдіть звідси подалі. Ясна річ, це послання адресоване насамперед іншому стадові диких свиней, яке могло б сюди прибитися. Для нього це сигнал: територія зайнята.

— А для лося? — з усмішкою перепитав Максим Заєць.

— Для лося це просто інформація, і не більше. Лось диким кабанам нічим не загрожує, так само, як і вони лосеві.

— І для зайця теж, — стрельнула очима в бік Максима Ксеня Вовк.

— Для вовка тим паче, — огризнувся Максим.

— Для вовка тут палиця на два кінці, — відповіла на це Чакалка. — Якщо вовк захоче поласувати м'ясцем дикого кабанчика, то прочитає на цій дошці оголошень таке: кабанчик тут є, але краще його не займати, бо за малюка є кому заступитися.

Стефа тим часом уважно розглядала шерстинки, що прилипли до зраненого кабаном дуба, й раптом запитала:

— А що станеться, коли чуже стадо кабанів буде дуже голодне й не зважить на попередження?

— Війна! — крикнув на це Костик. — Великі кабанячі бої!

— Може бути і війна, — підтвердила Чакалка. — Але це трапляється дуже рідко. Найчастіше в таких випадках обходиться без кровопролиття, причому завдяки саме цьому дубові.

— Як це?! — знову здивувалися діти.

— Я ж вам казала, що це не лише дошка оголошень, а й ростомір. Найвища позначка означає зріст ватажка. Якщо чуже стадо, яке прийде сюди, виявиться

дужчим, а його ватажок більшим, тоді вони просто залишають на цьому дубі свої мітки. Відтак навідуються господарі, міряються й вирішують, що їм робити: ставати до бою чи тихенько піти собі в інші ліси шукати нових угідь.

— Виходить, що хто більший і дужчий, тому все, а хто менший і слабший, того й з дому виженуть, — розчаровано мовила Стефа.

— У тваринному світі так, — відверто відповіла на це Чакалка. — Але ми з вами не тварини, а люди, і відрізняємося від тварин тим, що вміємо мислити, а не просто міряться силою. Тому, Костику, дай спокій Лізі. А ти, Ксеню, не муч Максима, він тобі ще в пригоді стане...

І Чакалка помалу повела учнів кабанячою стежкою вглиб лісу — шукати нових цікавинок.

Тим часом староста Анька Тимошенко відбігла на безпечну відстань і заторохтіла до Костика:

Кабан дикий —
хвіст великий
взув татові черевики.
Ані стати, ані йти —
лиш хвостярою мети...

— Та ну тебе, — відмахнувся Костик і понуро посунув услід за Чакалкою.

Стефа трохи затрималася перед дубом, розглядаючи мітки, і це ще дужче розсердило Лізу.

— Ану, малявко, рухайся! Не відставай! — огризнулася вона до сестрички. — Таких малявок, як ти, вічно треба за ручку водити. І за що мені ця кара?! — сердилася Ліза.

Узагалі, незважаючи на несподівану дванадцятку, для Лізи цей похід розпочався невдало.

Правду кажучи, вона дуже сподівалася, що Стефу батьки не відпустять — мала вона ще для походів. Але Стефа, татів мазунчик, таки в нього впросилася, тож тато, переговоривши з Чакалкою, переконав і маму. Ось тобі й перший мінус: замість того, щоб спокійно бавитися з

однокласниками, мусиш наглядати за сестричкою.

Відтак сталося ще гірше: мама наполягла, щоб Ліза вдягла в дорогу колючі теплі штани. Те, що колючі, було б іще півбіди... Та Ліза була переконана, що вона в цих штанах некрасива — а це значно гірше! Проте мама була невблаганна. Тоді Ліза сказала, що взагалі нікуди не піде, але мама заперечила: якщо йде сестричка, то мусить іти й вона, бо хто буде за сестричкою наглядати...

Знову ця сестричка! Завше через неї самі капості!

Далі тато напліг на тому, щоб у наплічник Лізи помістити й частину Стефиних речей — мовляв, Стефа ще мала, і їй самій усе нести буде важко. Воно нібито й небагато тих речей, та й не важкі вони зовсім — лише запасні штани, та шкарпетки, та шарфик, та ще рукавички про всяк випадок, а свій термос із чаєм і бутерброди Стефа нестиме сама, — та все одно образливо. Вічно тій малявці якісь привілеї!

Також батьки категорично заборонили Лізі взяти з собою в похід хом'ячка Свирида Петровича.

— По-перше, хом'як у дорозі буде лише заважати, сковувати тобі рухи. По-друге, він усе ж домашня тварина і не при звичаєний до життя в лісі, там він може легко загубитись і навіть загинути. По-третє, наглядаючи за Свиридом Петровичем, ти одночасно не зможеш наглядати за Стефою. І нарешті, по-четверте, жодних родичів він собі в лісі не знайде, бо дикі хом'яки там не живуть, — авторитетно заявив тато. — Улітку візьмемо Свирида Петровича в село до бабусі, а для походу з ночівлею осіннім лісом він ще замалий.

Отак завжди!

Зате коли Стефа взяла з собою улюбленого зайчика Кусларка (названого на честь одного з персонажів дитячого роману Юрія Бедрика "Ролі, король зайців" — Автор), ніхто їй і слова не сказав. Хай Кусларко не тварина, а іграшка — то й що?! Однак Стефі можна, а Лізі ні!

Одне слово, не надто приємно для Лізи розпочинався цей похід.

А тепер, до всього, ще й Костик на неї образився...

А у всьому винна Стефа. Якби вона залишилася вдома, то Ліза йшла б собі з Ксенею, а не за сестричкою наглядала.

І Костик із Максимом борюкався б, а не на Лізу дувся...

Ох, як це кепсько — бути старшою сестричкою...

Гірко Лізині роздуми обірвала Чакалка. Вона знову завважила щось цікаве під високою ялиною і попросила дітей обережно підійти й стати довкола.

— Зараз буде ще одна дванадцятка. Для того, хто скаже, яка тварина ночувала сьогодні під цією ялиною.

Листя там було добряче прим'яте, але кимось невеликим — ні лось, ні кабан тут не годилися, вони прим'яли б набагато більше місця для своєї лежанки.

На довершення, просто посеред імпровізованої постелі лежало кілька невеличких ледь видовжених балабушок. Запаху від них зовсім не було чутно, та все ж Анька Тимошенко демонстративно поморщила носа й відвернулася, а хлопці голосно зареготали.

— Даремно відвертаєтесь і даремно регочете, — серйозно сказала на це Чакалка. — За цією балабушкою, запах якої, до речі, був несильний і давно вивітрився, впізнати тварину найлегше. А крім того, справжній біолог фекаліями не гидує, а навпаки, старанно їх досліджує.

І вони можуть дуже багато розповісти: не лише те, що це за тварина, але й чим вона живиться, чи має достатньо корму, чи не хворіє... Звісно, голими руками балабушку брати не слід, адже там може бути інфекція. Та придивитися до неї не завадить. Ну, то які будуть міркування?

Тут наперед вийшла Стефа, дістала з кишені Кусларка і сказала:

— Нумо, прилягай, зайчику, чи не твої тут родичі побували.

— На жаль, Стефо, це був не зайчик. Зайці — істоти дуже сторожкі, сплять з

відкритими очима, припишкнувши десь у западинці, тож заєць не міг так виразно прим'яти листя.

— Та все ж, — нагадала Чакалка, — хто ночував під цією ялиною?

Діти мовчали.

І раптом Костик, косо зиркнувши на Лізу, випалив:

— Коза!

— Сам ти... цап! — обурилась Ліза і, стягнувши наплічник, гемцьнула ним Костика по голові.

— Один-один, — засміялася Чакалка. — Чи то пак дванадцять-дванадцять. Звісно, Ліза тут ні до чого, Костику. Під цією ялиною справді ночувала дика коза.

На наступній галявині був привал. Багаття розкладати поки що не стали — вирішили обійтися чаєм із термосів і бутербродами.

Коли трапеза геть захопила старших дітей, Чакалка нечутно підійшла до Стефи й тихенько запитала:

— Ну, як? Цікаво?

— Умгу, — закивала головою Стефа, наминаючи бутерброд.

— А чого ж вони тоді... такі?

— Які? — здивовано перепитала Стефа.

— Ну, б'ються, штовхаються, прозиваються...

— Не звертайте уваги! То в них велике кохання.

— Що-що? — витріщила очі Чакалка.

— Мій тато каже, що коли хлопчик дівчинку смикає за косичку або робить підніжку, а дівчинка товче хлопчика по голові портфелем, то це означає, що в них велике кохання. Так що не хвилюйтеся, з ними все гаразд.

Чакалка стенула плечима і пішла доїдати свій бутерброд.

Розділ третій,

де Вовк і Заєць утрапляють не в свої пастки, а наприкінці з'являється Жерикізяк

Скільки ще цікавинок підстерігає нас в осінньому лісі!

Вочевидь, їх було би набагато більше, якби мандрівний гурт під орудою Марії Іванівни Чакалки не був аж таким галасливим. Та де ви бачили негаласливих школярів? Ні, чого не може бути — того таки бути не може...

Усе ж діти змогли побачити і велетенський мурашник — більші хіба в Африці зустрінеш; і білоччину гайну (гніздо) на вершечку сосни — так мудро замасковану, що якби вчителька не показала, то годі було б і здогадатись; і боброві загати на річці — напавду дивовижні споруди; й старі боброві гнізда, в які часом і провалитися можна — земля просідає під ногами...

Там же, в соснині на березі річки, назбирали пізніх маслюків, а староста Анька Тимошенко навіть випадково надібала справжнього боровика і так із цього запишалася, ніби отримала за чверть дванадцятку з математики.

Щоправда, згодом і боровика, й більшість маслюків довелося викинути, бо вони були червиві. Анька через це мало не заплакала — й заспокоїлась аж тоді, коли

Чакалка сказала, що боровик, навіть викинутий, усе одно боровик, і знайти його в такий пізній для грибів час — велика удача. Зрештою, маслюкам вона дивувалася не менше. Зате зовсім не дивувалася опенькам, яких діти поназбиравали цілі оберемки, та більшість їх так само були червивими.

Тим не менше, нечервивих грибів, які Чакалка на наступному привалі прискіпливо вибрала із загальної маси, теж виявилося багацько — більше ніж півпакета.

— Свирид Петрович приготує нам із них дуже смачну страву, — пообіцяла вона.

— Хто приготує?! — в один голос здивувалися Ліза і Стефа.

— Свирид Петрович Кокотюха, наш лісник, у якого ми будемо ночувати, — пояснила Чакалка.

— Добре, що не Свирид Петрович Голохвостий, наш хом'як, що залишився вдома, — пояснила Стефа, і всі засміялися.

Раптом із кущів почувся крик, і Чакалка, а за нею й більшість учнів кинулися туди...

Ксеня Вовк лежала на землі й великими круглими наляканими очима дивилася на свою ногу, над якою схилився Максим Заєць.

— Що сталося?! — присідаючи біля них, запитала Чакалка.

— Та ось! Ми бігли, бігли...

— Він за мною ганявся...

— Так, ганявся. А вона впала... І оце...

"Оце" виявилося шматком дуже міцного сталевого дроту. Один його кінець був міцно прив'язаний до куща, а інший зашморгом упився в Ксенину ногу.

— Що це таке?! — схвильовано спитала Ксеня.

— Сильце, — відповіла Чакалка, вивільняючи ногу із зашморгу. — Пастка на зайця. Якийсь мерзот... якась погана людина спеціально встановила її тут, на заячий стежці.

— Ловили Зайця, а впіймалась Вовк, — хихикнула ззаду Анька Тимошенко, але її ніхто не підтримав.

— Це не смішно! — блиснула очима Чакалка. — Все було настановлено так, щоб зашморг стиснув зайцеві шию... Не Максимові, а справжньому зайцеві. Ану, Ксеню, спробуй підвестися. Не боляче?

— Ні, все гаразд, Маріє Іванівно. Я просто... злякалася...

— Це добре, що все гаразд. Ану, діти, обстежмо ці кущі уважно, чи не знайдеться тут ще такої капості. Браконьєри зазвичай одним сильцем не обмежуються — якщо вже настановляють, то цілі оберемки. Тож будьте обережні, не гасайте, щоб іще хто не впіймався.

За півгодини всі гуртом назбирали аж дванадцять таких силець, а Костик Дністровий, крім того, ще й дивних кругленьких коробочок, схожих на макові, але із зовсім не маковим, а якимось кукурудзянистим насінням усередині. Від них ішов трохи солодкавий, але дуже виразний запах.

— Маріє Іванівно, а що це таке? Чи можна його їсти? — показав він Чакалці свою знахідку.

— Де ти це знайшов?! — жахнулася Чакалка. — Ти його їв?

— Ні, я вирішив спершу спитати.

— Дуже добре. Бо інакше довелося б негайно робити тобі промивання шлунку і не знаю як, але терміново доставляти в лікарню.

Костик із жахом викинув подалі дивні коробочки й витріщився на свої руки.

— Це дурман, — пояснила Чакалка. — Дуже отруйна рослина. Не раз бували випадки, коли діти, гуляючи самі в лісі, знаходили його й куштували, і потім далеко не всіх цих дітей змогли врятувати. Так що перш ніж щось невідоме нести до рота, неодмінно запитайте старших, що воно таке. А за руки свої не хвилюйся, — додала Костикові, який так і стояв, розчепірівши пальці, — просто добре помий їх із милом, та й усе.

Раптом із дальніх кущів знову почувся крик:

— Агов! Маріє Іванівно! Допоможіть! Я в капкан попався!

Кричав Максим Заєць, і всі поспішили до нього.

Максимові пощастило — цей капкан був не заячим сильцем, а справжнім капканищем на тугій пружині й з нагостреними зубами, тож якби хлопець ступив у нього, то добряче поранив би ногу. Але Максим просто скраєчку його зачепив, і капкан, заклацнувшись, лише вгризся зубами в штанину.

Чакалці довелося докласти неабияких зусиль, аби стиснути пружину й звільнити Максимові штани.

— Та-а-ак, — сказала вона, вмошуючи пастку до свого наплічника, куди перед тим сховала і сильця. — Це, діти, вже не жарти. Це справжній злочин. Усі ці гостинці ми принесемо Свиридові Петровичу, а він знає, як дати раду і з ними, і з тим негідником, який їх тут понастановляв.

— Може, пошукати ще таких капканів? — запитав Костик.

— Ні, це небезпечно. Тим паче, що вже вечоріє. Хата лісника, де ми ночуватимемо, недалеко, за о-о-он тим пагорбом, — показала вона. — І ми всі маємо прийти туди здорові й неушкоджені. Тому дуже вас прошу: припиніть бігати по кущах. Я йтиму попереду, а ви всі за мною, як каченята за качкою. Ніхто не відходить убік і ніхто не відстає. Зробимо невеликий марш-кидок до хати Свирида Петровича і там відпочинемо. А ось Свиридові Петровичу цієї ночі, певно, буде не до відпочинку, якщо в його лісі така гидота завелася...

— На кого ж цей капкан, Маріє Іванівно? — запитала Стефа.

— На вовка, — відповіла Чакалка і рушила вперед.

Анька Тимошенко, поспішивши за нею, вигукнула:

— Ха-ха, Заєць упіймався у вовчий капкан, а Вовк — у заячий.

Та її знову ніхто не підтримав. Усі йшли похнюплені й уважно роздивлялися довкола.

Лише Костик із Максимом переморгнулися, і відтак Максим стримав Ксеню, а Костик — Лізу. Вони пропустили вперед усіх однокласників і самі пішли в кінці колони. Слідом за ними дибала лише Стефа.

Максим шепнув усій четвірці:

— Той бракон'єр десь недалеко. Він пройшов тут незадовго до нас.

— З чого ти взяв? — запитала Ксеня.

— Зі слідів. Вони зовсім свіжі.

— Але де ти бачив сліди? — не повірила Ліза. — Довкола ж саме листя, а на ньому сліди не лишаються.

— Але листя скрізь прим'яте, а там, де хтось недавно пройшов, розкошлане, — пояснив Костик.

— Ну, і гілочка там, де капкан стояв, недавно зламана, — додав Максим.

Десь попереду різко заскрекотала сорока.

Четвірка спинилась, а за ними спинилась і Стефа.

— О, чуєте! Сорока повідомляє, що попереду хтось є, — мовив Костик.

— Це вона про наших і повідомляє, — не повірила Ліза.

— Ні, наші онде, а сорока аж ген далі скрекоче. Він там! — підтвердив Максим. — Що будемо робити?

— Упіймати б його самим і привести до Свирида Петровича готовенького, — не вгавав Костик.

— Але він, може, з рушницею, — боязко озирнулася Ксеня.

І тут раптом над верхівками дерев шугонула якась велика чорна тінь.

Птаха?

Може, й птаха, але якась аж надто велика... Такі великі птахи давно вже від-летіти у вирій.

До того ж Стефі на мить здалося, що та птаха пролетіла чомусь... на мітлі!

Доки всі проводили очима це видово, попереду щось сталося.

Що саме — ніхто спершу й не збагнув.

Просто почулося якесь дивне "хрусь", і одразу ж увесь клас заволав: "Ой!", "А-а-а!" і "Мамо-о-о!"

Стежка далі вела через поляну, з тієї поляни чулися перелякані крики, і Чакалка, теж перелякана, намагалася всіх перекричати й так заспокоїти...

Але нікого на тій поляні не було!

Принаймні не було видно...

— У кущі! — шепнув Максим, і вся п'ятірка шугонула в найближчі кущі.

Там залягли і витріщилися на поляну.

Однокласники все ще кричали, хтось плакав, але нікого й далі не було видно.

— Де вони? — з жахом прошепотіла Ліза.

І тут із-за дерев з того боку поляни вийшов... ВІН!

Такого страшидла діти ніколи в житті не бачили.

Височенний...

Убраний в якесь лахміття...

На голові засмальцьований капелюх...

Виволік щось із-за дерева — брезент, чи що?

Почав розгортати...

— Ану, тихо всі! — рывкнув раптом так, що дітям аж вуха позакладало.

Запала тиша, лише хтось із дітей схлипував — здається, Анька Тимошенко.

— Ну, все. Упіймалися! — сказав задоволено. — ти там, Чакалко?

— Невже це ти, Жерикізяку? — приглушено спитала Чакалка. Видно, що з цим страшидлом вона колись уже стикалася...

— Вони в ямі, — здогадалася тим часом Ксеня Вовк. — Вони всі в яму звалилися...

— Тс-с-с, — цитьнули на неї хлопці.

— А хто ж іще! Звісно, я! — Жерикізяк тим часом продовжував розгортати сувій якоїсь мішковини. — хана тобі, Чакалко! Настав час розплати за твою ганебну зраду! Тепер Великий Бабай тебе покарає...

— Гаразд. Хай карає мене, — почулося з ями. — Але дітей відпусти.

— Ще чого?! — обурився жерикізяк. — Дітей ми перевиховаємо!

— Діти! — знайшлася раптом Чакалка. — Ану всі кричімо: рятуйте! Голосно кричімо! Свирид Петрович близько, він прийде на допомогу...

— Рятуйте! — заволали діти, але Жерикізяк розреготався й накинув на яму оту мішковину, яку досі розмотував.

Крики вмиль стихли.

Жерикізяк підняв край мішковини і задоволено сказав:

— Можете кричати хоч до ранку. Тканина звуконепроникна. Ти це знаєш, Чакалко. В тебе колись мішок із неї був...

І заходився привалювати колодами краї тканини довкола ями.

Жодного звуку зсередини справді більше не чулося.

Жерикізяк задоволено кречнуv і почав збирати хмиз.

— Оце зараз багаття розкладу та й поїсти собі зготую. А ви сидіть там... Га-га-га!

Розділ четвертий,

у якому все йде шкереберть, а ми тим часом дізнаємося лише те, що нічого не дізнаємося.

Стрімко западали сутінки.

Ошелешена четвірка друзів і "хвостиком" із ними Стефа лежали в кущах, не знаючи, що робити.

Нарешті отямилися хлопці й, подавши знак дівчатам, почали по-пластунськи тихенько відповзати назад, подалі від злочасної ями.

Коли відповзли на безпечну відстань, Ліза і Ксеня дружно зарюмсали.

— Ото ще! Припиніть! — обурився Максим.

— Це ж справжня пригода! У нас є унікальний шанс усіх врятувати і стати героями! А ви тут нюні розпускаєте... — підтримав його Костик.

— Який ша-а-анс? Я-а-ак урятува-а-а..? — хлипала Ксеня.

— У-ні-каль-ний, — нетерпляче обірвав її Максим. — Чакалка сказала, що будинок цього Степана Петровича...

— Свирида.

— Ну, Свирида... Недалеко. За он тим пагорбом. Тож ми тихенько кущами прокрадаємося в обхід цього страшидла, а далі біжимо чимдуж туди, доки ще не геть стемніло. У нього там і телефон мусить бути, чи принаймні він знає, де мобілка ловить, де є покриття. Ну, і хай бере рушницю, скликає людей...

— Ага, доки люди сюди прийдуть, цей тип уже всіх наших кудись заховає, і тоді шукай вітра в полі, — перебив його Костик. — Ні, цього Кізяка, чи як його там, треба самим затримувати.

— Як?!

— Мовчки! Я знаю, де тих чортових коробочок, тобто дурману, тьма-тьмуща валяється. Назбираємо, а тоді підкрадемося до вогню... І як тільки той Кізяк відійде кудись, ми йому в казан швиденько все й укинемо. А він тоді сьорбне з казана і копита відкине... Ну, сяде під березою і дасть дуба!

— Так таки й сяде, — Максим сприйняв ідею друга в штики.

— А таки сяде! — наїжачився Костик.

— Ви ще побийтеся, — схлипнула Ліза. — Теж мені — герої...

— Ну, щось же робити треба, — огризнулися до неї хлопці.

— Треба. І одне, й інше. Тоді, може, хоч щось вийде...

— Згода, — кивнув Костик до Максима. — Доведеться розділитися. Доки ще не зовсім стемніло, ми з Лізою йдемо шукати коробочки, а ти з Ксенею біжиш до лісника.

— А я? — тихенько запитала Стефа.

— А ти, малявко, сидиш тут і нікуди не рипаєшся! І щоб мені навіть не чхнула! — напосілася на неї Ліза. — І де ти взялася на мою голову?! Сиділа б собі вдома й зі своїми зайчиками бавилася — та ж ні, в похід тобі закортіло! Іди тепер до Жерикізяка, хай він тебе в яму запхне! Там ти принаймні не загубишся і нам операцію не зірвеш...

Стефіні оченята налилися сльозами:

— Я не хочу до Жерикізяка. Я хочу з вами. Мені страшно...

— Ні, так не годиться, — розсудливо мовив на це Костик. — Зробимо ось як, — і він підморгнув Лізі. — У тебе, Стефочко, буде дуже відповідальне завдання. Доки Максим із Ксенею біжать до лісника, а ми з Лізою збираємо дурман, ти залишаєшся в штабі й тримаєш ситуацію під контролем.

— Ага, — підтримав його Максим, — залишаєшся тут за головну й уважно спостерігаєш за Кізяком. І коли ми повернемося, доповідаєш. Але близько не підходь, спостерігай звідси.

— А на випадок чого — ось тобі зброя, — Костик дістав із наплічника іграшковий пістолет і простягнув його Стефі.

— Ти такий великий, а пістолетиками бавишся, — засміялася Ксеня.

— Та то... молодшого братика. Випадково в мій рюкзак потрапив, — відвертаючись, проказав Костик. — Гаразд. Ходімо. Часу нема...

Тим часом геть стемніло.

Стефа лишилася сама. Вона покрутила в руках пістолет, а тоді дістала зайчика Куслапка.

— Ось так, Куслепку, — сказала вона. — Ми з тобою лишилися в штабі за головних і будемо вартувати. Сідай отут. А це тобі зброя, — Стефа вклала зайчикові до лапок пістолет, а відтак вмостила іграшку під кущем, звідки добре було видно поляну, де хазяйнував Жерикізяк. — Дивися пильно за ворогом. А я зараз уможусь біля тебе і теж спостерігатиму.

Стефа витрусила з наплічника речі, пакет із рештками бутербродів і майже порожній термос, відклала вбік, а сам наплічник постелила на листі поруч із Куслепком. Лягла і витріщилася на вогонь.

Їй було дуже добре видно Жерикізяка, який походжав туди-сюди біля вогнища і вкидав щось у казан. Тоді припер звідкись із сутінків велику колоду, всівся на неї й, здавалося, задрімав. Ні, не задрімав — час від часу він підводився і помішував у казані своє вариво великою дерев'яною ло-жакою, майже черпаком...

Чекати довелося недовго. Скоро звідкись іззаду почулося шарудіння листя, хрускіт сухих гілочок під ногами, і в штаб повернулися Костик та Ліза. Від настовбурчених кишень їхніх курток ішов гострий нудотно-солодкий запах.

— Ну, як тут ситуація? — пошепки спитав Костик.

— Ситуація нормальна, — доповіла Стефа. — Жерикізяк щось варить. Відходив від вогню лише раз. Приніс колоду, сів на неї й сидить.

— Молодець, Стефочко! — здивувалася Ліза. — З тебе виходить непоганий вартовий.

Костик тим часом уважно розглядав поляну. Вогнище добре освітлювало Жерикізяка, та довкола були самі тіні, з яких ледь-ледь пробивалися невиразні обриси кущів.

— Бачиш он ті кущі, справа від нього... Ні, зліва від нього, це від нас справа? — показав він Лізі.

— Ага.

— Зараз я проберуся туди і чекатиму, поки він відійде...

— Чого ти? — обурилася Ліза. — Разом збирали, то разом і пробираймося.

— Гаразд, — зітхнув Костик. — Але дуже тихо, щоб мені навіть листям не шаруділа, — наказав. — І наплічники залишимо тут, вони тільки заважають.

— Ой, як же я раніше не здогадалася, — зойкнула Ліза, знімаючи наплічник. — Усе, я готова.

— Стефочко, ти зі своїм зайчиком і далі лишаєшся вартувати. Пістолет наготові?

— Аякже!

— Молодець. Лізо, за мною! — і Костик по-пластунськи посунув у бік вогнища. Ліза поповзла услід за ним.

Стефа провела їх поглядом, а тоді вляглася поруч із Куслепком і зашептала йому на вухо:

— Дивись пильно, зайчику...

Повзти нечутно Лізі й Костику не вдавалося — до Стефи долинали шарудіння й потріскування. Що далі, то тихіше — проте, вочевидь, голосніше для Жерикізяка. Утім,

вогнище в нього теж потріскувало, тож була маленька надія, що той не почує, як скрадаються партизани...

Жерикізяк і не виказував жодної настороги. Він і далі спокійно собі сидів біля вогнища, помішував час від часу своє вариво, одного разу навіть сьорбнув його зі своєї ложки-черпака і задоволено цмокнув.

Так тривало доволі довго — в Стефи й Куслapка аж оченята почали злипатися.

Та ось Жерикізяк знову підвівся, помішав страву, сьорбнув з ложки, цмокнув, відклав ложку вбік і посунув кудись за дерева. На щастя, не в ті кущі, де давно мали припишкнути Ліза й Костик, а в протилежний бік.

Ліза й Костик вибігли з-за куща, ось вони кинулися випорожнювати кишені...

Жерикізякове вариво пахло так, що аж Стефі залоскотало ніздрі...

Ось, здається, й усе — тепер лише тікати...

І тут раптом за спинами Лізи й Костика виросла тінь-гора, й задоволений голос мовив:

— О! Ви мені принесли приправи! Та ще й якої — дурману! Це саме те, чого бракувало моїй юшці,— і велетенська лапа одночасно схопила дітей за коміри й відірвала від землі.

— Га-га-га-га! — бридко зареготав Жерикізяк. — Широ вам дякую! Молодці, що потурбувалися про старого. Тепер можете відпочити.

І піднявши вільною лапою край звуконепроникного укривала, страховидло вкинув дітей в яму.

— Ловіть своїх! — гаркнув униз. — Вони мені дурману підсипали! Не знали, дурбецали: те, що для людей отрута, Жерикізякові смакота. Га-га-га-га! — і знову накрив яму, дбайливо приваливши мішковину колодою. А тоді востаннє помішав своє вариво, зняв казан із вогню й заходився їсти, голосно сьорбаючи і смачно прицмокуючи.

Стефа й Куслapко в кущах заціпеніли від жаху.

Так вони пролежали довго-довго — здавалося, цілу вічність...

Жерикізяк усе сьорбав і прицмокував, а тим часом Куслapко у Стефиній руці почав дрібно тремтіти. Пістолет випав з його лапок і сумно блищав серед листя.

Але жахи на цьому не закінчилися.

Раптом звідкись ізгори почулися дивні звуки: щось свистіло й потріскувало, хтось бурчав і лаявся.

Відклавши вбік казан із варивом,

Жерикізяк схопився на ноги. І тут просто на нього важко гепнув якийсь лантух. Жерикізяк не втримався й беркицьнув на спину, зачепивши вогнище. Вгору шугонули бризки іскор.

— А бодай тобі чорт, просто відьмо! Коли ти нарешті навчишся як слід кермувати своєю дурною мітлою?!

— Бо не стій на дорозі, смердючий телепню! — огризнувся писклявий голос.

— Ба! Кого це ти приволокла? — вигукнув, підводячись, Жерикізяк. У його руці,

схоплені за коміри, тріпотіли, наче вирвані з води риби, Максим Заєць і Ксеня Вовк.

— Важезні, колька їм під ребро, — бурчала Просто Відьма. — А прудкі, хай їм грець під селезінку! Ледве скрутила, ледве донесла... Прибігли, бач, лісника попередити, що ти тут оцих у пастку загнав!

— І що? Попередили?

— А дзуськи! Ге-ге-ге-ге! — противно зареготала Просто Відьма. — Я їхнього лісника в його ж таки погребі замкнула. Спустився туди, дурбецало, по квашену капусточку для діток. Ге-ге-ге-ге! А погріб у нього міцний, двері дубові, на совість зроблені. Сидітиме там, доки який-небудь йолоп не нагодиться та не випустить...

— Га-га-га-га!

— Ге-ге-ге-ге!

— Ловіть і цих! Хай не вештаються, де не слід, — регочучи,

Жерикізяк укинув Максима і Ксеню до ями й знову дбайливо поправив накривало.

— О! А ти тут без мене смаколики жереш. Із дурманчиком солоденьким! І майже все з'їв, мерзото смердюча!

— Ну, не все. Там тобі ще лишилося...

— Еге, лишилося! Кіт наплакав! — та все ж відьма, обтерши Жерикізякову лежаку об полу свого подраного плаща, заходилася висьорбувати рештки.

— Лети до Великого Бабая і доповідай, що справу зроблено. Хай усі страшидли негайно йдуть сюди! Треба над Чакалкою суд учинити, та й цю дрібноту кудись подіти — того й гляди, люди нагодяться, а тоді відбивайся від них. Лише морока...

— Не вчи вчену! — огризнулася Просто Відьма. — Сиди тут і наглядай. Та дивись, не випусти нікого, нечупаро чортова! А я до ранку всіх наших приведу, — і, досьорбавши вариво, одразу ж осідлала свою мітлу. — Вйю, гаття! — прикрикнула вона й шугонула в повітря.

— Біляшів мені принеси, потворо бісова!!! — гукнув їй услід Жерикізяк. Тоді підняв казан, підніс до очей, сумно зітхнув і відкинув убік...

Розділ п'ятий,

у якому нарешті з'являється кабан дикий — хвіст великий, а ми тим часом дізнаємося про те, що Свирид Петрович таки познайомився зі Свиридом Петровичем

Яка вона довга, ніч у лісі!

Особливо тоді, коли рятунку нема і коли конче треба щось робити, але невідомо, ні що, ні як...

А найгірше, що голова порожня-порожня — жодної думки, жодної ідеї...

— Будемо спостерігати, — нарешті вирішила Стефа. — А там, може, що й придумається...

І вона, витрусивши Лізин і Костиків наплічники, вимостила з їхніх речей собі й Куслапкові чи то кубло, чи барліг.

— Ну, вмощуйся зручненько і дивись пильно, — сказала вона зайчикові.

Та дивитися, власне, не було на що. Жерикізяк час від часу докладав у вогонь дров, часом уставав і походжав туди-сюди — певно, щоб не заснути, — а то все сидів і сидів

на своїй колоді, витріщившись на вогонь.

— Кабан дикий — хвіст великий

взув татові черевики.

Ані стати, ані йти —

лиш хвостярою мети... — прошепотіла Стефа на вухо Куслапкові прозивалку і незчулась, як задрімала.

Снились їй Чакалка, і Ліза, і Костик із Максимом, і всі-всі. Вони сиділи в глибокій-глибокій ямі, тягнули до Стефи руки й просили: "Витягни нас! Витягни нас!" Але Стефа у сні була дуже-дуже маленька, завбільшки з хом'яка Свирида Петровича, і нічого не могла вдіяти.

Тут з'явився сам Свирид Петрович Голохвостий і заходився гризти звуконепроникну мішковину. Скоро в ній утворилася велика діра, крізь яку літала туди-сюди на мітлі Просто Відьма й Жерикізячим голосом просила: "Біляшів мені принеси! Біляшів мені принеси!"

Стефа полізла в Костиків наплічник і дістала звідти кульок із біляшами.

"Фе, такий великий, а граєшся", — голосом Ксені Вовк сказав Жерикізяк і впився зубами в пістолетик. У ньому щось хруснуло, і Жерикізяк раптом став маленький-маленький, мов хом'як. Він вигриз дірочку в біляші й заліз усередину.

"Дурманчику мені принесли! Солоденького! Молодці!" — почулося з біляша. Стефа заглянула в дірочку й побачила там лісника Свирида Петровича. Він висунув звідти м'якеньку лапку, поторкав Стефу за щоку й сказав: "Уставай, дитина плаче".

— Тю! Яка дитина?! — спохопилася Стефа.

М'якенька лапка знову торкнулась її обличчя.

"Уставай, дитина плаче", — сказав Куслапко.

Стефа відчула, що добряче змерзла.

Звідкись із лісу й справді чувся дитячий плач — болісний, моторошний...

Звідки там дитина? Всі ж діти... у ямі!

Стефа зиркнула в бік Жерикізякового вогнища. Воно й далі горіло, хоч і не так сильно. Сам Жерикізяк сидів на колоді й не рухався. Здається, задрімав...

А плач тим часом почувся знову.

Ні, великі діти так не плачуть — це радше немовля...

Не довго думаючи, Стефа схопила Куслапка й Костиків пістолет, невідомо навіщо прошепотіла Куслапкові на вухо: "Кабан дикий — хвіст великий взув татові черевики..." — і тихенько подибала на той плач.

Уже зоріло.

У лісі було ще темно, але не так, як уночі, — принаймні можна було роздивитися довкола.

Стефа з Куслапком повернулися аж до тих кущів, де діти учора ввечері збирали сильця. Дванадцять знайшли, а тринадцяте не помітили.

У тому тринадцятому й бився зайчик — справжній, живий.

Таки живий!

Він уже не плавав — хрипів. (Поранений зайчик справді плаче, як немовля. — Автор.)

Тонка сталь упилася йому в горло і з кожним порухом стискала все дужче.

Побачивши Стефу, зайчик смикнувся щодуху — і одразу ж затих.

— Бідолаха! — прошепотіла дівчинка й кинулася до звірятка. Послабити сильце було нелегко — вона до крові обідрала собі пальчик. Та ось і все — на зайчиковій шиї залишився лише тонкий слід — де-не-де синій, де-не-де виступили краплинки крові...

Розв'язати дріт Стефа не могла — вона лише намотала його на гілку, щоб ніхто тут більше не впіймався. А тоді припала вухом до зайчикових грудей.

— Живий! — скрикнула по хвилі. — Куслапку, він живий! Він дихає!

"Я дуже радий", — сказав Куслапко.

Тут зайчик раптом різко підстрибнув, так що Стефа аж беркицьнула в куш, і дав драла.

— Бач, який, — ображено сказала Стефа, підводячись і піднімаючи Куслапка. — Плавав, як дитина, а втік, як заєць. Навіть погладити не дався... Ну, та нічого. Головне, що ми з тобою, Куслапку, сьогодні зайчика врятували. А тепер ходімо в штаб.

Та далеко відійти вони не встигли.

"Зачекайте!" — раптом звідкись іззаду почувся тоненький голосок.

Це був усе той же зайчик.

— О, та ти й говорити вмієш! — здивувалася Стефа.

"Вмію, коли треба, — відповів той. — Вибачте, що я втік. Можете мене потім скільки завгодно гладити, але якщо вже мене врятували, то врятуйте і вовка".

— Вовка?!!

"Ага. Він мій друг. Ми з ним гралися в доганялки, а тоді я втрапив у сильце, а він — у пастку. Он там. Ходіть швидше, бо він собі лапу відгризе ..." — і зайчик побіг уперед, показуючи дорогу.

...Вовча лапа втрапила у справжній капкан — зубатий. Вона була вся в крові.

Але сам вовк, здавалося, зовсім не зрадив рятівникам. Він грізно загарчав і вишкірив зуби — такі ж гострі, як і в пастки.

"Годі тобі! — підбігаючи, гримнув на нього зайчик. — Вона мене врятувала, то хай і тебе врятує".

— Спробую, — сказала Стефа. — тільки не кусайся!

"Спробуєш — а що потім?" — не вгавав вовк.

— Як це — що? — здивувалася Стефа.

"Ну, звільниш мене, а тоді забереш у зоопарк?! Знаю я вас!"

"Вона ж маленька дівчинка, вовче! Не дурій!" — нестямився зайчик.

"Справді... щось я того... не впетрав", — засоромився вовк.

Відкрити капкан було значно важче, ніж розплутати сильце. Стефа й не гадала, що це справді аж так важко! Вона бачила, як це робила Чакалка — натискала на важіль збоку, і тоді пружина стискала й попускала зуби. Але пружина була дуже туга, і Стефа нічого не могла вдіяти.

"Обережніше! — сичав від болю вовк. — Ти мені так лапу зламаєш! Краще б я вже її відгриз..."

— Ні-ні, не треба гризти, я зараз щось придумаю! Ану, зайчику, Куслapкy, тиснімо разом!

Пружина ледь-ледь піддалась.

— Сильніше, сильніше! Ану, кабан дикий — хвіст великий... Ура!!!

Повністю капкан вони, звичайно, не відкрили, та все ж їм вдалося стиснути пружину настільки, щоб вовк зміг висмикнути лапу.

"У-у-у-у!" — одразу ж завив звір і кинувся зализувати рану.

"Тепер гладь", — тим часом підставив спину Стефі зайчик.

Та погладити ніяк не вдавалось — у Стефи тремтіли руки...

— К-каб-бан д-дик-кий... — ледве пробурмотіла вона.

"Де кабан?!" — спохопився вовк.

— Ні... це я просто так... не хвилюйся...

"Це ти з того гурту, який учора тут, у лісі, дикий галас здійняв?" — запитав вовк.

— Ага. І всі вони втрапили в яму до Жерикізяка. Лише я лишилась, і ось Куслapкo...

"Якого кізяка?" — перепитав зайчик.

— Того страшидла, що капкани тут понаставляв.

"А-а-а... То він твоїх галасунів у ямі браконьєрів тримає?"

— У якій ямі? — перепитала Стефа.

"Її лісник викопав, щоб браконьєрів ловити. Отаких, як ти кажеш, кізяків, які на нас пастки настановляють, — пояснив вовк. — Колись такі ями вовчими називали, а тепер браконьєрчими. Той лісник — добрий чоловік. Береже нас, годує, так що нам і полювати не треба. Он бач, я із зайцем подружився. Сказав би іншим вовкам, то на кпини б підняли..."

"А твого кізяка..."

— Жерикізяка.

"Тим паче! Самого його в ту яму посадити треба, вона для нього й призначена", — буркнув заєць.

— Ой! — раптом спохопилася Стефа. — Вже ранок! Скоро туди ще багато таких страховидл... себто браконьєрів, прийде. І всіх наших дітей заберуть! Їх рятувати треба, а я не знаю, як...

"Ходімо туди. Подивимося, що можна зробити", — запропонував вовк і важко звівся на лапи.

— Не боляче? — запитала Стефа.

"Нічого, — поморщившись, відповів звір. — Я ж вовк! Зализав рану — і вперед..."

Невдовзі, причаївшись у Стефиному кублі, чи то пак у штабі, вони вже роздивлялися поляну.

Багаття догорало.

Жерикізяк прокинувся, але й далі сидів на своїй колоді й позіхав.

— Ось бачите, — прошепотіла Стефа. — Що тут удієш...

"Та-а-ак, — глибокодумно протягнув вовк. — Усе кабану під хвіст!"

— Ага... Кабан дикий — хвіст великий взув татові черевики...

"Що ти сказала?!" — здивувався вовк.

— Нічого. Це така прозивалка. Вона тут не допоможе, — зітхнула Стефа.

"Ні! Допоможе! Ще й як допоможе! — раптом на всю пащу усміхнувся вовк. — Він же сидить простісінько на кабанячій стежці. Кабани нею до водопою ходять".

— То й що?

"А те, що я знаю, де ночують кабани. Якщо їхньому ватажкові рявкнути на вухо якусь капость, він розлютиться й кине́ться в погоню. А за ним і все стадо! Краса!"

— І... що?

"А зараз побачиш. Він як мене зачує — одразу скаженіє. Я йому одного разу допик! Об їхнє сигнальне дерево потерся так, що вийшло вище від самого кабанюри. Вони мене потім по запаху вичислили..."

— А навіщо ти це зробив?

"Ну, я ж вовк! Мушу ж я хоч якісь капості робити! А то ж геть занидів тут. Он, із зайцем дружу... Одне слово, сидіть тут і дивіться, що буде", — сказав він і, з усіх сил намагаючись не шкутильгати, зник у кущах.

Чекати довелося недовго. Вже хвилин за десять із глибини лісу почувся дивний гул і тупіт, який усе наростає.

Жерикізяк насторожився. Він підвівся і витріщився в той бік, звідки рокотіла навала.

— Кабан дикий —

хвіст великий

взув татові черевики.

Ані стати, ані йти —

лиш хвостярою мети... — шепотіла тим часом Стефа, притискаючи до себе зайчиків — живого й іграшкового.

...Першим на поляну вистрибнув вовк.

Він пташкою перелетів через яму для браконьєрів і клубком покотився по кущах.

А тоді нахлинув кабанячий вал!

Він змів з дороги Жерикізяка, мовби того й не було...

— Га! Що?!! Де?!!! Ааааааааааааа, — волав страшидло, але голос його все віддалявся й віддалявся.

А тоді зоддалік, від річки, почулося голосне: "Бульк!" — і Жерикізяків крик обірвався.

Стефа кинулася до вовка.

За нею — зайчик, тримаючи в зубах Куслапка.

"Ус-с-се г-г-гараз-з-з-д, — прошипів вовк, відхекуючись. — В-витягай св-воїх, — і шаснув у кущі.

"До зустрічі! Приходь іще з нами гратися!" — мовив зайчик, віддаючи Стефі Куслапка, й пострибав за вовком.

Стефа підійшла до ями й відсунула край мішковини.

— Вилазьте, — мовила вона всередину. — Кабан дикий — хвіст великий скупав Жерикізяка. А вас урятували вовк і зайчик...

...Вилазити з глибоченної ями було ой як непросто!

Максим додумався стати на плечі Чакалці й зміг дотягнутися до вершечка. Стефа пробувала йому допомогти, але в неї нічого не виходило — Заєць був значно важчий від зайчика...

Нарешті Максим зміг підтягнутися й, голосно пихкаючи, викотився нагору, а тоді так само витяг і Костика. Далі хлопці заледве зуміли опустити в яму колоду, на якій нещодавно сидів Жерикізяк, і по тій колоді вже змогли видряпатися навіть дівчата...

Вони так старалися, що ніхто й не подумав про те, аби роздивлятися довкола. Тож коли з кущів почулося грізне: "Стій! Руки вгору!" — всі аж застигли...

Невже наспів Великий Бабай?

Ні, на поляну вийшли троє чоловіків. Один був у формі лісника й тримав напереваги рушницю. Інший був у пропахлій бензином синій куртці й з монтовилом у руках. Третій стискав у руках палицю, зате на плечі в нього сидів... хом'як!

Звісно, це був лісник Свирид Петрович Кокотюха, а з ним — водій автобуса, який приїхав забрати дітей, і... тато з хом'яком Свиридом Петровичем Голохвостим, які дісталися сюди тим же автобусом.

— Ура! Свирид Петрович познайомився зі Свиридом Петровичем! — закричала Стефа, і вони разом із Лізою кинулися татові в обійми...

Післямова,

яка водночас може бути й передмовою, бо в ній усе починається спочатку...

...Стефа прокинулася від Лізиного крику в сусідній кімнаті:

— Не хочу вдягати ці дурні штани! Не буду їх вдягати! Вони кусючі!

— Але ж вони теплі, донечко, а в поході це найголовніше, — переконувала її мама.

Тато тим часом заглянув у дитячу й мовив до Стефи:

— Уставай, соню. Ліза вже, як ти чуєш, одягається. І наділяє штани ознаками інтелекту.

— А я ще посплю, — промурчала Стефа, обіймаючи улюблену іграшку — зайчика Куслапка.

— Ну, тоді ти не встигнеш випити чаю зі штирпаками й ломажжем і неодмінно запізнишся.

— Куди?

— В похід.

— У який похід?

— В осінній ліс із ночівлею. З Лізиным класом і Чакалкою. Чи ти забула?

— А-а-а, в похід, — позіхнула Стефа. — Тоді встаю...